

Justyna Jagiełło

Zasoby osobiste polskich żołnierzy pełniących służbę w wojskowych misjach zagranicznych.

STRESZCZENIE

Gwałtowne zmiany w postrzeganiu pokoju bezpieczeństwa światowego i lokalnego powodują, że Wojsko Polskie nabiera większego znaczenia funkcjonując w strukturach NATO. Jednym z wielu zadań polskich żołnierzy jest udział w operacjach wojskowych i misjach stabilizacyjnych w rejonach objętych konfliktem zbrojnym. Wiąże się to z wykonywaniem zadań w warunkach trudnych, w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że polski żołnierz sprawdzał się w sytuacjach trudnych, wykazując wysoki profesjonalizm, odpowiedzialność i determinację w realizacji przydzielonych zadań. Był więc niezawodnym ogniwem sojuszniczych działań często w warunkach zagrożenia zdrowia i życia. O powodzeniu misji decydowały przede wszystkim zasoby osobiste uczestników tych misji, ponieważ kluczową rolę pełnił w nich zawsze człowiek, jego wiedza i umiejętności, poczucie koherencji pozwalające realnie oceniać sytuację i występujące zagrożenia, wiara we własne możliwości, wysoka motywacja służby i poczucie sprawstwa oraz umiejętności radzenia sobie z problemami, a także poczucie uzyskiwanego wsparcia społecznego. Dlatego przedmiotem niniejszych badań było określenie zasobów osobistych uczestników wojskowych misji zagranicznych i porównanie ich z zasobami żołnierzy bez tego doświadczenia wojennego. Tym samym dążono do określenia roli warunków pełnienia służby w kształtowaniu tych zasobów.

Przeprowadzone badania empiryczne w paradygmacie ilościowym obejmowały analizy porównawcze wyodrębnionych zasobów badanych żołnierzy weteranów wojskowych misji zagranicznych (grupa podstawowa) i żołnierzy mających doświadczenie jedynie w służbie w warunkach pokojowych (grupa porównawcza). W polu zainteresowań badawczych znalazły się kompetencje zawodowe, poczucie koherencji, samoocena badanych,

ich motywacja osiągnięć zawodowych, poczucie kontroli w sytuacji służby, style radzenia sobie ze stresem i wsparcie społeczne. Przyjęta strategia badawcza pozwoliła rozwiązać główny problem badawczy i zweryfikować ogólną hipotezę roboczą oraz uzyskać odpowiedzi na pytania szczegółowe. Rozwiązując postawione problemy badawcze, najpierw dokonywano porównania wyników ogólnych dotyczących analizowanych zmiennych, by następnie porównywać zmienne szczegółowe. Ponadto zmienne dotyczące weteranów wojskowych misji zagranicznych korelowano przez czynniki demograficzno-społeczne.

Strukturę dysertacji tworzą cztery rozdziały, z których dwa pierwsze prezentują podstawy teoretyczne procesu badawczego, trzeci i czwarty przedstawiają metodologię badań własnych oraz zawierają omówienie i interpretację uzyskanych wyników badań. Pracę kończy podsumowanie, bibliografia, spis tabel i wykresów oraz aneks zawierający wykorzystane w pracy narzędzia badawcze.

Rozdział pierwszy przedstawia istotę służby wojskowej i charakterystykę różnych rodzajów sił zbrojnych stanowiących trzon Wojska Polskiego. Przedstawiono także podstawy prawne i zasady udziału Wojska Polskiego w misjach zagranicznych oraz ich faktyczny udział w różnych regionach świata. Bliższej analizie poddano udział żołnierzy polskich w Kontyngencie Wojskowym w Korei w 1953 r., w Egipcie w latach 1973–1979, na Bałkanach w latach 90. ubiegłego wieku, w Siłach Implementacyjnych IFOR, SFOR, KFOR oraz w Polskim Kontyngencie Wojskowym w Iraku i w Afganistanie. Oprócz roli i zadań, jakie pełnili żołnierze polscy przybliżona została także problematyka rekrutacji do służby poza granicami, przygotowanie profesjonalne przed wyjazdem na misje oraz charakter realizowanych zadań, a także sytuacje trudne w służbie poza granicami kraju, zwłaszcza w rejonie toczących się działań zbrojnych.

Rozdział drugi został poświęcony określeniu zasobów osobistych żołnierzy. Charakterystykę tych zasobów przeprowadzono na podstawie literatury przedmiotu. Zdefiniowano pojęcie zasobów osobistych, określono ich rolę w funkcjonowaniu zawodowym żołnierza oraz wybrane ich wymiary. Opisując kompetencje zawodowe, dokonano przeglądu różnych koncepcji, zwracając szczególną uwagę na aspekty niezbędne w zawodowej służbie wojskowej w osiągnięciu profesjonalizmu zawodowego. Scharakteryzowana została koncepcja koherencji i jej komponenty stanowiące podstawę badań empirycznych. Ukazano rolę samooceny jako czynnika stymulującego aktywność, określającego indywidualne możliwości radzenia sobie zwłaszcza w sytuacjach trudnych. Przeanalizowano różne ujęcia motywacji osiągnięć zawodowych i poczucia umiejscowienia kontroli jako źródło indywidualnego dążenia do wysokich efektów w służbie i sukcesów

zawodowych. Istotnym dopełnieniem prowadzonych rozważań jest przedstawienie różnych strategii i stylów radzenia sobie ze stresem oraz wsparcia społecznego jako pomocy osobom znajdującym się w sytuacji trudnej, stanowiącej wysokie obciążenie psychiczne jednostki.

W rozdziale trzecim zawarto metodologiczne podstawy badań własnych, w tym określono przedmiot i cel badań oraz główny problem badawczy oraz ogólną hipotezę roboczą, szczegółowe pytania badawcze. Ponadto scharakteryzowano zastosowaną metodę, techniki i narzędzia badawcze, które posłużyły do zebrania danych empirycznych umożliwiających weryfikację przyjętych założeń, oraz omówiono organizację i teren badań. Zaprezentowano również metody analiz statystycznych, które zostały podporządkowane głównemu celowi i postawionym problemom badawczym. Część tę kończy charakterystyka badanych osób.

W rozdziale czwartym została przedstawiona analiza zebranego materiału empirycznego. Znalazły się tu porównania zarówno ogólnych wyników analizowanych zmiennych zasobów osobistych żołnierzy uczestników wojskowych misji zagranicznych, jak i żołnierzy z grupy porównawczej oraz analizy zmiennych szczegółowych opisujących te zasoby. Znalazły się tu porównania kompetencji zawodowych, poczucia koherencji, samooceny, motywacji osiągnięć zawodowych, poczucia umiejscowienia kontroli, stylów radzenia sobie ze stresem i wsparcia społecznego. O ile analiza danych przebiegała od zmiennych szczegółowych do zmiennych ogólnych, o tyle ich prezentacja miała charakter odwrotny. Najpierw przedstawiano wyniki ogólne, a następnie porównywano zmienne szczegółowe.

Rozwiązując główny problem badawczy i weryfikując ogólną hipotezę roboczą, okazało się, że przyjęte założenia potwierdziły się jedynie w znikomym stopniu. Generalnie dominują przeciętne oceny żołnierzy dotyczące analizowanych zasobów osobistych. Wyżej te zasoby częściej oceniali żołnierze, którzy nie skonfrontowali swojej wiedzy, umiejętności i ukształtowanych dyspozycji z wojennymi warunkami służby, funkcjonowaniem w warunkach ekstremalnych, w sytuacjach częstego zagrożenia zdrowia i życia. A zatem dopiero realne warunki służby w warunkach wojennych są sprawdzianem przygotowania żołnierzy do wojskowych misji zagranicznych, a zdobyte doświadczenie pozwala racjonalnie oceniać posiadane zasoby osobiste. Okazało się bowiem, że występują istotne różnice w ogólnej ocenie takich zasobów osobistych, jak: samoocena, motywacja osiągnięć zawodowych, style radzenia sobie ze stresem i niektóre aspekty wsparcia społecznego. Wyższy poziom samooceny ogólnej prezentują żołnierze, którzy nie służyli poza granicami kraju, a w sytuacjach stresowych częściej poszukują kontaktów towarzyskich niż weterani. Wyniki badań wskazują, że mają oni

także większe niż weterani misji zagranicznych zapotrzebowanie na aprobatę społeczną. Zdecydowanie wyższy poziom motywacji zawodowej jest natomiast udziałem żołnierzy, którzy służyli w warunkach wojennych z narażeniem zdrowia i życia. Oni również częściej niż żołnierze służący w kraju w sytuacjach trudnych, stresowych stosują styl skoncentrowany na emocjach lub unikaniu poprzez wykonywanie czynności zastępczych. Przejawiają również większe zapotrzebowanie na wsparcie społeczne i częściej też poszukują tego wsparcia niż żołnierze z grupy porównawczej. Wyniki badań wskazują, że nie występują istotne różnice między weteranami a żołnierzami, którzy nie służyli w wojskowych misjach zagranicznych w zakresie samooceny kompetencji zawodowych, poczucia koherencji, poczucia kontroli w sytuacji pracy, w zakresie koncentracji na zadaniu w sytuacji stresowej oraz ogólnym wsparciu społecznym. Analizowane zmienne w obu grupach żołnierzy kształtują się głównie na poziomie przeciętnym. Zgodnie z przeprowadzoną analizą korelacyjną badanych zmiennych odnoszących się do weteranów misji zagranicznych z czynnikami demograficzno-społecznymi okazało się, że głównie wiek, staż służby wojskowej, zajmowane stanowisko służbowe, wielkość garnizonu w istotnym stopniu różnicują badane zasoby osobiste żołnierzy.

W podsumowaniu dokonano odniesienia się do celu badań oraz problemów badawczych i sformułowanej hipotezy roboczej. Zawarto więc konkluzje z badań i wnioski praktyczne implikujące proces rekrutacji i szkolenia żołnierzy do służby poza granicami kraju w ramach misji wojskowych.

Justyna Jaglińska